

ANOMALI

FYRA VARIATIONER

Vi startade Anomali 2003. Vad som följer
är variationer över det tema som kan sägas
vara Anomalis grundtanke.

Varför är filosofins problem dina? Varför spelar något av de svar du kan ge någon roll? Om du ser problemen som problem i stil med att lägga pussel undrar jag varför, om du är så intresserad av att dina svar ska vara funktionella, du inte lägger andra pussel, pussel som är gjorda för att vi ska ha nytta av dem. Om det underhåller dig, ska jag inte hindra dig, men förvänta dig inte att det som du ser som underhållning, ett pussel eller en lek ska innebära att jag accepterar dina lösningar för att de råkar vara intelligenta. För mig räcker det inte om de fungerar.

När ska man sluta fråga? Finns det en slutpunkt? Många svarar nej, och konstruerar sina teorier och förhållningssätt till världen genom att ta avstamp från något de inte finner värt att tvivla på och konstruerar så svaren på filosofins problem. Jag menar inte att man kan sluta fråga och också jag tar avstamp från något. Men det jag tar avstamp från är de problem som är viktiga för mig. Dessa problem är inga konstruktioner; de är levande hinder för mig att ha ett lyckligt liv.

Om du inte känner till problemet, hur kan du då förvänta dig att konstruera en lösning som har någon inverkan på människors liv? Det liknar problemet: Om man inte tror på Gud, hur ska man kunna samtala med den religiösa om just det som är kärnan i tron? Jag vill inte lägga pussel men tala med dem som känner problemen, för det är inte konstgjorda klossar saken gäller. Det är mitt liv och min tro.

Du vet hur allt ska uttryckas. Du har de rätta orden för varje ögonblick. Det finns bara en företeelse som du inte har en aning om. Det är livet självt.

replik ur Ingmar Bergmans spelfilm *Såsom i en spegel* (1961)

Så faller domen över författaren och så går jag till fiktionens värld för att finna ord för livets ögonblick. För det är livet självt vi vill uttrycka med ord, och vi vet att utsagan så ofta stannar vid det perfekta uttrycket vars enda skönhetsfläck är att den inte förmår få något uttryckt. Författaren jagar ständigt livet självt.

Att finna livet genom att stänga in sig i ord? Det vore onekligen bättre att finna livet genom att leva, men det är inte möjligt att leva utan den näring som orden erbjuder. Livet och orden klarar sig inte utan varandra; livet – mitt liv – vore inget liv utan ett reflekterande förhållande till orden.

Författarens position i världen är reflektion nummer ett: Är den ensligt belägne författaren ensam eller blott benägen åt en annan existens? Den intellektuella leken utanför fönstret, på andra sidan berget, bortom havet men i världen, tar sina ivriga spadtag för och i det institutionella vetenskapandet oavsett om de är för ett stort bygge eller för rent sandlådeartade manipulationer, men författaren förblir vid reflektion nummer ett. På vilken sida av fönstret befinner sig filosofin?

Vad är filosofi? Det är inte läran om..., ty en lära om är ett bygge. Filosofi är att tänka och formulera sig utan grytlappar, utan bygge. Det rätta kan inte verifieras av bygget utan ligger i själva tänkandet. Det rätta filosoferandet är ett som kan besegras.

Vilket språk tänker du på? Det är med detta språk du ska bli besegrad, därför att filosofi kräver att du inte gömmer dig för din egen språkavarelse.

Om så vore, att det innerliga och sanningssökande dominerade den filosofiska diskursen, skulle jag eventuellt stå på den andra sidan. Kanske skulle jag då istället vilja driva ett förlag som ägnade sig åt den, vad jag kommer att kalla, kritiskt granskande filosofin. Orsaken är att mångfald är livsviktigt. Utan skiftande perspektiv och angreppssätt är vi farligt nära att hamna i enfald. En metod, ett perspektiv och en framställningsform leder lätt till ett strömlinjeformat och urvattnat paradigm. Den fria anden har där svårt att frodas.

Men nu står jag på den här sidan. Orsaken är att diskursen domineras av just den kritiskt granskande filosofin, där begreppsliga tolkningstvister, fångarnas dilemma och nyttomaximeringslära är i ropet. Många känner igen frågor som: Håller kommunitaristernas kritik av liberalismen? Är Rawls differensprincip konsistent med hans allmänna föreställning om rättvisa? Vilka borde vi rädda ur ett brinnande flygplan? Är A-världen (få som har det väldigt bra) bättre än Z-världen (många som har det ganska halvtrist, men liv ändå värda att leva)?

Jag tror att något går förlorat med den här typen av blodfattiga frågeställningar. Deras analytiska och tekniska karaktär tvingar filosofen att vara smart. Det är det värsta som kan hända filosofin. Jag tror vidare att filosofin i samma ögonblick blir feg; filosofen vägrar att visa sig i texten. Han ställer sig på behörigt avstånd från den filosofiska frågan och visar ”hur man här kan resonera utifrån dessa premisser” eller ”att detta är ett möjligt sätt att komma förbi problemet”. Huruvida han själv tycker att detta är det rätta sättet att se på frågan framgår inte, vilket lämnar det oklart om han alls är intresserad av vare sig frågan eller svaret. Det enda han lyckas visa är det smarta sättet att se på problemet. Ungefär som att lösa en rebus eller fundera ut det bästa sättet att montera ihop en IKEA-hylla. Den sanningssökande filosofen har därmed ersatts av en kvicktänkt mensamänniska med sinne för detaljer.

Textens imaginära subjektlöshet vill få oss att tro på dess förmenta objektivitet. Men en text kan varken vara objektiv eller subjektlös. Denna metod och form skapar en själlös text där författarens existens svävar förrädiskt mellan närvaro och frånvaro; det är någon som skriver, men finns det någon som står bakom texten, egentligen, på allvar? Författaren kanske är en tjänsteman, satt på universitetet för att utreda frågor på statens uppdrag. Om så är fallet har vi inget otalt med varandra. Så är nu inte fallet. Istället förvandlas den filosofiska frågan till ett intellektuellt alibi för att slippa göra rätt för sig. Brinn eller skaffa ett hederligt jobb!

Jag menar, varför konstruera filosofiska problem bara för att språket möjliggör detta? Varför konstruera språkliga genvägar på verkliga filosofiska frågor bara för att språket möjliggör en sådan aktivitet?

Vad söker då jag? Jag tror att kungstanken är något vi kan kalla *sökandet efter det sanna*. Det har att göra med hur vi söker och varför – vår intention. Detta involverar också, åtminstone för egen del, ett visst filosofiskt temperament, där den hetsiga vederläggningen har ersatts med en vilja att förstå, att tillsammans komma framåt. Kanske närmare sanningen. I en sådan process är vi villiga att överge våra ståndpunkter utan att se det som en prestigeförlust. Vi samtalar snarare än debatterar. Det kan i ett sådant här samtal – speciellt om det inte rör den politiska filosofin – finnas en poäng att inte alls försöka övertyga varandra. Snarare förstå och gestalta än vederlägga och försvara sin teori med det sista ad hoc-argumentet. Snarare visa än bevisa. För ett sådant sökande behövs förmodligen en viss attityd till sitt filosoferande. Kanske ödmjukhet.

Risken med den kritiskt granskande filosofins fokus är att energin (eller redaktörens teckenrekommendation) inte riktigt räcker till för att studera världen så som den ter sig för författaren. Eller så som den skulle te sig om författaren fick utrymme för sådana intellektuella excesser. Först måste forskningsläget kartläggas och prövning ske av de stora teoriernas konsistens och relation till varandra och forskningsfrågan.

Sådana excesser ska Anomali ge utrymme för. Inte ogärna med referenser till andra teorier, men det ska inte vara den huvudsakliga sysslan. Ibland är det svårt att se världen för alla teorier. De liksom skymmer sikten och grumlar linsen, då de tvingar in oss i ett visst

tänkande och sätter ramarna för hur vi ska tolka och beskriva våra intryck. Jag hoppas att Anomali ska bidra till den fria andens emancipation och att denna frigörelse ska visa sig i texten och på så sätt skapa intressant filosofi och därmed god litteratur. Dags att torka linsen, skåda världen och sprida ordet. Med din lins, din värld och ditt ord.

Om att vara filosof är att älska vishet, vad är då vishet? Jag skulle vilja säga att det är olika former av förståelse, eller kanske bättre formulerat ett allvarligt försök att förstå tillvaron i hela dess vidd.

De flesta människor kanske främst associerar förståelse med en empatisk, inlyssnande handling: ”Jag försöker förstå dig, förstå hur du menar, hur du känner...” Och jag valde mycket medvetet ordet förståelse för att väcka sådana tankar. Filosofi handlar om att förstå precis på det sättet, inte enbart men än dock. Min definition av filosofi är alltså på ett sätt mycket vid: sådant vi kallar litteratur, psykologi, ett samtal, ett naturvetenskapligt arbete eller en journalistisk text kan vara filosofi. Samtidigt är min definition oerhört smal eftersom det ska röra sig om ett allvarligt försök att förstå. Att förstå är inte detsamma som att upphöja, argumentera för eller nedgöra; att förstå är inte detsamma som att vara intressant, väcka sensation eller försöka tillskanska sig en position; att förstå är inte detsamma som att vilja tjäna pengar, väcka sympati eller vinna makt... Om att förstå kan sägas vara detsamma som något, är det detsamma som att vara sann. (Och betänk här att det finns en mycket väsentlig skillnad mellan att förstå vad som är sant och att vara sann.) Filosofi, som jag ser det, är av det skälet präglad av en tankens innerliga tafflighet som kraftigt skiljer sig från det som idag kallas filosofi. Och näst intill allt av det som idag kallas för filosofi anser jag vara totalt värdelöst. Visst har den en funktion för dem som bedriver den, som fjädrar i den akademiska påfågelsdräkten, som dimridåer för dem som försöker få makt över tanken... Men alla sådana funktioner har inget att göra med att vara sann. Filosofi kan aldrig tjäna en sak eller ett syfte – filosofi handlar om det som är.